

Sygn. akt III AUa 1485/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Jolanta Pietrzak
Sędziowie	SSO del. Anna Petri (spr.) SSA Tadeusz Szweda
Protokolant	Elżbieta Szewczyk

po rozpoznaniu w dniu 10 listopada 2016r. w Katowicach

sprawy z odwołania K. B. (K. B.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji ubezpieczonej K. B.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach z dnia 23 czerwca 2016r. sygn. akt X U 1040/15

zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzję organu rentowego w ten sposób, że przyznaje ubezpieczonej prawo do emerytury począwszy od 1 maja 2015r.

/-/SSO del. A.Petri /-/SSA J.Pietrzak /-/SSA T.Szweda

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 1485/16

UZASADNIENIE

Ubezpieczona K. B. wniosła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 10 czerwca 2015r., którą organ rentowy odmówił jej prawa do emerytury w oparciu o przepis art. 114 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Domagała się jej zmiany i zaliczenia do okresu ubezpieczenia umowy o naukę zawodu realizowanej od 1 września 1962r. do 31 sierpnia 1965r. Powołała się przy tym na nową okoliczność

w stosunku do poprzedniej decyzji z 4 lutego 2014r. w postaci obecnego zatrudnienia, co spowodowało, iż na dzień 30 kwietnia 2015r. jej okres ubezpieczenia wyniósł 12 lat i 3 miesiące. Doliczenie do niego spornego 3-letniego okresu praktyk pozwala na udokumentowanie 15-letniego okresu pracy.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania podnosząc, że ubezpieczona nie przedłożyła żadnych nowych dokumentów i nie ujawniła nowych okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczenia. Tymczasem odwołanie ubezpieczonej od poprzedniej decyzji z 4 lutego 2014r., odmawiającej jej prawa do emerytury, zostało prawomocnie oddalone. Organ rentowy nie uwzględnił okresu umowy o praktyczną naukę zawodu od 1 września 1962r. do 31 sierpnia 1965r. uznając, iż Gminna Spółdzielnia (...) nie zawierała w latach 1962-1965 indywidualnych umów o naukę zawodu.

Wyrokiem z dnia 23 czerwca 2016r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił odwołanie.

Sąd I instancji ustalił, że ubezpieczona urodziła się (...) W dniu 30 września 2013r. złożyła wniosek o przyznanie emerytury. Decyzją z 4 lutego 2014r. organ rentowy odmówił jej prawa do emerytury stwierdzając, iż nie wykazała wymaganego art. 28 ustawy emerytalnej 15-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, a jedynie 10 lat, 11 miesięcy i 21 dni takich okresów. Nawet doliczenie okresu umowy o praktyczną naukę zawodu od 1 września 1962r. do 31 sierpnia 1965r. nie spowodowałoby spełnienia tego warunku stażowego. Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2014r., wydanym w sprawie o sygn. akt X U 364/14, Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił odwołanie ubezpieczonej od tej decyzji.

W dniu 7 maja 2015r. ubezpieczona złożyła kolejny wniosek o emeryturę, do którego załączyła kopię legitymacji ubezpieczeniowej swej współpracownicy i koleżanki szkolnej ze spornego okresu - K. O., jej zeznania, swe oświadczenie w sprawie braku dokumentów, pismo Zespołu Szkół nr (...) imienia S. S. w P.

z 20 marca 2015r. potwierdzające, że od 1 września 1962r. do 31 sierpnia 1965r. wraz z K. O. uczęszczała do jednej klasy o specjalności - kelner w (...) Szkole Zawodowej. Nadto w toku postępowania przed organem rentowym ubezpieczona przedłożyła zaświadczenie z 22 maja 2015r. o zatrudnieniu jej przez I. J. od 1 maja 2014r. na podstawie umowy zlecenia na czas określony do 1 maja 2016r. na stanowisku pomocy domowej.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że w okresie od 1 września 1962r. do 24 czerwca 1965r. ubezpieczona uczęszczała do (...) Szkoły Zawodowej w P., pobierając naukę w zawodzie kelnera. W tej samej klasie, co ona, uczyła się K. K., z domu O.. Każdy uczeń Szkoły zawierał z Prezesem Gminnej Spółdzielni (...) w G. umowę o praktyczną naukę zawodu. Tak też było w przypadku świadka K. K. i ubezpieczonej, którą reprezentował przy tym jej ojciec. Na tej podstawie, przez 3 dni w tygodniu odbywały one praktykę w restauracji w G.

i otrzymywały z tego tytułu wynagrodzenie od Gminnej Spółdzielni, a pozostałe 3 dni uczęszczały do szkoły. W restauracji ubezpieczona i świadek pracowały jako kelnerki i pomoc kuchenna przez 6 godzin dziennie. Nadzorował je kierownik restauracji i Prezes Spółdzielni. W dzienniczkach praktyk zdawanych potem do szkoły ubezpieczona i świadek zapisywały przebieg praktyk danego dnia i przedkładały do podpisu kierownikowi restauracji. Podpisywały też listę obecności. Dnia 1 czerwca 1963r. świadek K. K. otrzymała legitymację ubezpieczeniową z wpisem o podjęciu przez nią pracy w Gminnej Spółdzielni w G..

Sąd I instancji nie uwzględnił zarzutu organu rentowego, co do braku nowych dowodów uzasadniających ponowne ustalenie prawa ubezpieczonej do emerytury. Powołał się na przepis art. 114 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015r., poz. 748), zwanej ustawą emerytalną, zgodnie z którym prawo do świadczenia ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczona spełniła te wymogi. Składając nowy wniosek o emeryturę dnia 7 maja 2015r.,

dołączyła do niego nowy dowód w postaci zaświadczenia z 22 maja 2015r. potwierdzającego jej zatrudnienie od 1 maja 2014r. na podstawie umowy zlecenia u I. J.. Na tej podstawie organ rentowy potwierdził udokumentowanie przez nią na dzień 1 czerwca 2015r. 12 lat, 3 miesięcy i 21 dni okresów składkowych i nieskładkowych. W stosunku do poprzedniej decyzji z 4 lutego 2014r., odmawiającej ubezpieczonej prawa do emerytury z uwagi na nie spełnienie przez nią wymogów stażowych, zmianie uległ wymiar jej okresów ubezpieczenia z 10 lat, 11 miesięcy i 21 dni na 12 lat, 3 miesiące i 21 dni. Powołane zaświadczenie stanowi zatem nowy dowód, mający wpływ na prawo ubezpieczonej do emerytury, albowiem prowadzi do istotnej zmiany okoliczności faktycznych w stosunku do uprzednio wydanej decyzji. Tym samym, zdaniem Sądu I instancji, organ rentowy winien był poddać ocenie merytorycznej wniosek ubezpieczonej z 7 maja 2015r., ponieważ zostały spełnione przesłanki z art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej ponownego ustalenia prawa ubezpieczonej do świadczenia emerytalnego.

Dokonując merytorycznej oceny odwołania ubezpieczonej, Sąd I instancji stwierdził, iż nie zasługuje ona na uwzględnienie. Przytaczając przepis art. 28 ustawy emerytalnej, Sąd ten wskazał, iż ubezpieczona, urodzona (...), osiągnęła wiek emerytalny określony w art. 27 ust. 2 tej ustawy, tj. 60 lat, w dniu (...). Nie wykazała jednak wymaganego tym przepisem 15-letniego okresu składkowego i nieskładkowego. Poza uznanym przez organ rentowy na dzień 1 czerwca 2015r. wymiarem 12 lat, 3 miesięcy i 21 dni okresów składkowych i nieskładkowych organ orzekający zaliczył jej dodatkowo jako składkowy okres od 1 czerwca 1963r. do 31 sierpnia 1965r. Nie uwzględnił przy tym jako składkowego okresu od 1 września 1962r. do 31 maja 1963r. Uznał bowiem, że umowę o naukę zawodu ubezpieczona zawarła dopiero 1 czerwca 1963r., albowiem wtedy dopiero wydano legitymację ubezpieczeniową świadkowi K. K. (z domu O.), z którą ubezpieczona pobierała naukę w tej samej klasie Szkoły Zawodowej. Taką datę zawiera też pierwszy wpis w tej legitymacji, dokonany przez Gminną Spółdzielnię (...) w G.. Co prawda, ubezpieczona wraz z tym świadkiem, rozpoczęły naukę w szkole zawodowej 1 września 1962r., ale skoro pierwszy wpis w legitymacji ubezpieczeniowej świadka datowany jest na 1 czerwca 1963r. i w tej dacie wydano świadkowi legitymację, to znaczy, że tego dnia świadek, a tym samym i ubezpieczona podjęły pracę na podstawie umowy o naukę zawodu - z końcem I roku nauki w zasadniczej szkole zawodowej.

Oceniając zebrany w sprawie materiał dowodowy, organ orzekający nie dał wiary zeznaniom świadka K. K. i ubezpieczonej w części dotyczącej ich twierdzeń, iż umowę o naukę zawodu zawierały z datą rozpoczęcia nauki w szkole i na jej podstawie świadczyły pracę w ramach praktyk uczniowskich już w czasie I roku nauki. Zeznania te pozostają bowiem w oczywistej sprzeczności z treścią legitymacji ubezpieczeniowej świadka i jako takie, nie zasługują na przymiot wiarygodności. Sąd I instancji podkreślił, że uczniowie I roku szkoły zawodowej dopiero uczą się zawodu, więc z obiektywnych przyczyn nie posiadają umiejętności, które umożliwiałyby im podjęcie pracy w zdobywanym zawodzie już od pierwszych dni nauki.

Ponadto Sąd Okręgowy wskazał, iż ustawa z dnia 2 lipca 1958r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. z 1958r., poz. 226) w art. 2 wprowadziła zakaz zatrudniania osób, które nie osiągnęły 14 lat życia. Ubezpieczona ukończyła 14 lat w dniu (...). Gdyby zatem nawet zawarła umowę o naukę zawodu z dniem 1 września 1962r., to taka umowa, jako sprzeczna z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 2 tej ustawy, musiałaby zostać uznana za bezwzględnie nieważną na podstawie obowiązującego w tym okresie art. 41 § 1 ustawy z dnia 18 lipca 1950r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. z 1950r., poz. 311).

Z tych wszystkich względów, Sąd I instancji uznał, iż ze wskazanego przez ubezpieczoną spornego okresu od 1 września 1962r. do 31 sierpnia 1965r. uwzględnieniu

do jej ogólnego stażu ubezpieczeniowego na zasadzie art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej podlega jedynie okres od 1 czerwca 1963r. do 31 sierpnia 1965r., tj. 2 lata i 3 miesiące. Doliczenie tego okresu do uznanego przez organ rentowy okresu 12 lat, 3 miesięcy i 21 dni nie wyczerpuje 15 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Tym samym, ubezpieczona nadal nie spełnia warunków do nabycia prawa do emerytury, przewidzianych w art. 28 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Odnosząc się do stanowiska organu rentowego, iż Gminna Spółdzielnia (...) w P. z/s w G. nie zawierała indywidualnych umów o naukę zawodu w latach 1962-1965, organ orzekający wskazał, iż nie zostało ono poparte żadnym materiałem dowodowym. W szczególności, nie stanowi dowodu na tę okoliczność pismo tej Spółdzielni z 7 stycznia 2014r., z którego wynika, iż nie posiada ona żadnych dokumentów mogących stwierdzić, czy w latach 1962-1965 były zawierane indywidualne umowy o naukę zawodu z uczniami. Brak dokumentów nie stanowi bowiem o niezawieraniu przez Spółdzielnię indywidualnych umów o naukę zawodu w spornym okresie.

Z tych względów, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., Sąd I instancji oddalił odwołanie, jako nieuzasadnione.

Apelację od tego wyroku wniosła ubezpieczona.

Apelująca domagała się jego zmiany, poprzez uwzględnienie odwołania w całości i przyznanie jej prawa do emerytury na podstawie art. 28 ustawy emerytalnej, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Apelująca zarzuciła temu wyrokowi:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 2 ustawy z 2 lipca 1958r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz wstępnym stażu pracy w związku z art. 9 i 11 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją wprowadzoną ustawą z 15 lipca 1961r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania, poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że zawarcie umowy o naukę zawodu, wbrew zakazowi powoduje, że staje się ona bezwzględnie nieważna oraz uznanie, że wobec tego, ubezpieczona nie mogła zostać zatrudniona na podstawie takiej umowy od 1 września 1962r. podczas, gdy, w związku z wypełnieniem przez nią obowiązku szkolnego już z tą datą spełniała warunki określone w art. 11 powołanej ustawy i rozpoczęła I rok szkoły zawodowej oraz faktyczne wykonywanie pracy;

- art. 41 § 1 ustawy z 18 lipca 1950r. Przepisy ogólne prawa cywilnego, poprzez jego zastosowanie i uznanie, że umowa o naukę zawodu zawarta przez nią 1 września 1962r., jako sprzeczna z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 2 cytowanej ustawy z 2 lipca 1958r., jest bezwzględnie nieważna podczas, gdy art. 29 owej ustawy stanowił, że w zakresie nieunormowanym stosuje się przepisy prawa pracy, zaś w obowiązujących w latach 60-tych XX wieku przepisach prawa pracy, brak było normy analogicznej do aktualnie obowiązującego przepisu art. 300 k.p., który w sprawach nieuregulowanych przepisami prawa pracy odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu cywilnego;

2. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia, a to art. 233 § 1 k.p.c., poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów z przesłuchania ubezpieczonej oraz świadka K. K. oraz brak wszechstronnego rozważenia całego materiału dowodowego i uznanie, że:

- umowy o naukę zawodu uczniowie nie zawierali z datą rozpoczęcia nauki w szkole;

- ubezpieczona i świadek nie świadczyły pracy w ramach praktyk uczniowskich

w czasie I roku nauki;

- zeznania ubezpieczonej i świadka pozostają w oczywistej sprzeczności z treścią legitymacji ubezpieczeniowej świadka, przez co nie zasługują na przymiot wiarygodności;

- do ogólnego stażu ubezpieczenia należy zaliczyć jedynie okres od 1 czerwca 1963r.

do 31 sierpnia 1965r., tj. 2 lata i 3 miesiące, co po doliczeniu do stażu uznanego

już przez organ rentowy, tj. 12 lat, 3 miesiące i 21 dni nie wyczerpuje 15 lat okresów składkowych i nieskładkowych podczas, gdy zeznania wyżej wymienionych były logiczne, spójne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego, a przede wszystkim pozostające w związku z treścią legitymacji ubezpieczeniowej świadka;

3. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia,

a to art. 233 § 1 k.p.c., poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów

z legitymacji ubezpieczeniowej świadka K. K. oraz wybiórcze zbadanie materiału dowodowego, a w konsekwencji sprzeczność istotnych ustaleń Sądu

z materiałem dowodowym i uznanie, że skoro pierwszy wpis datowany jest

na 1 czerwca 1963r. i w tej dacie wydano legitymację, to z tą datą świadek

i ubezpieczona mogły dopiero podjąć pracę na podstawie umowy o naukę zawodu podczas, gdy mając do wglądu oryginał legitymacji ubezpieczeniowej świadka K. K., Sąd I instancji zupełnie pominął zamieszczony na stronie

82 pierwszy wpis dotyczący zaświadczenia zakładu pracy o stosunku pracy ubezpieczonego, z którego to wynika, że początkiem zatrudnienia był 1 września 1962r., na co ubezpieczona i świadek wskazywały w swoich zeznaniach i co w sposób logiczny i zgodny z doświadczeniem życiowym z nich wynikało.

Apelująca podkreśliła, iż po znowelizowaniu ustawy z 2 lipca 1958r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy ustawą z 15 lipca 1961r. o rozwoju systemu oświaty

i wychowania (Dz. U. Nr 32, poz. 160), z dniem 21 sierpnia 1961r. wprowadzono zakaz zatrudniania osób, które nie osiągnęły 15 lat życia. Jednocześnie, z mocy art. 46 ustawy

o rozwoju oświaty i wychowaniu postanowiono, że te nowe regulacje będą stosowane

w miarę realizacji reformy szkół podstawowych tzn. stopniowo. Odnosiło się to w pełni

do ubezpieczonej, która z dniem 1 września 1961r. rozpoczynała 7 klasę szkoły podstawowej, więc reforma ta nie mogła jej objąć w pełnym zakresie. Jako osoba urodzona w drugiej połowie roku, tj. (...), zarówno kończąc 7 klasę szkoły podstawowej,

jak i rozpoczynając I klasę szkoły zawodowej, w żadnym wypadku nie mogła mieć ukończonych 14 lat. Obowiązywał ją przy tym dekret z 7 lutego 1919r. o obowiązku szkolnym, zgodnie z którym szkoła powszechna obejmowała siedem lat nauczania (art. 8),

zaś wiek szkolny dziecka rozpoczynał się 1 września tego roku kalendarzowego, w którym kończyło 7 lat życia. Podobnie przewidywał dekret z 23 marca 1956r. o obowiązku szkolnym, który dopiero po wskazanej wyżej nowelizacji ustawą z dnia 15 lipca 1961r. z dniem

21 sierpnia 1961r. wprowadził obowiązek szkolny wynoszący osiem lat. Zatem, w momencie rozpoczęcia nauki w szkole zawodowej ubezpieczona miała ukończone 7 klas szkoły podstawowej i zgodnie z powołanymi przepisami, winna była podjąć szkolenie zawodowe.

Odnosząc się do zarzutów natury materialnej, apelująca zanegowała stanowisko Sądu

I instancji, zgodnie z którym nawet, gdyby przyjąć, że ubezpieczona zawarła umowę o naukę zawodu 1 września 1962r., to, jako sprzeczna z bezwzględnie obowiązującym przepisem

art. 2 powołanej ustawy, musiałaby ona zostać uznana za bezwzględnie nieważną

na podstawie obowiązującego w tym okresie art. 41 § 1 ustawy z 18 lipca 1950r. Przepisy ogólne prawa cywilnego.

Jak wynika bowiem z uchwały składu siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z 26 stycznia 1982r. (V PZP 8/81) osoba zatrudniona wbrew zakazowi

w zakresie uprawnień pracowniczych, powinna być traktowana tak, jak pracownik skutecznie zatrudniony. Żaden przepis prawa nie przewidywał bowiem sankcji nieważności samej umowy o naukę zawodu. Z dniem ukończenia przez ubezpieczoną 14 roku życia (...), umowa o naukę zawodu znalazła oparcie w przepisach ustawy z 2 lipca 1958r. i w konsekwencji, Sąd winien doliczyć do stażu ubezpieczonej jeszcze co najmniej 5 miesięcy i 9 dni, tj. okres od dnia (...) do 31 maja 1963r., mając dodatkowo na uwadze poniższe rozważania co do daty rozpoczęcia pracy przez ubezpieczoną.

Przechodząc do zarzutów natury procesowej, apelująca wskazała, iż Sąd I instancji niewątpliwie przekroczył granice swobodnej oceny dowodów z przesłuchania ubezpieczonej, zeznań świadka K. K. i dokumentu w postaci jej legitymacji ubezpieczeniowej. Sąd ten zupełnie wybiórczo zapoznał się z dowodem w postaci tej legitymacji, przez co, błędnie przyjął, że pierwszym wpisem dotyczącym zatrudnienia był wpis związany z datą jej wydania - 1 czerwca 1963r. Apelująca podniosła, że Sąd otrzymał od ubezpieczonej oryginał tej legitymacji do zapoznania się, po czym przekazał protokolantowi, celem wykonania kserokopii. Ostatecznie do akt sądowych dołączono kserokopie wybranych stron legitymacji, przy czym pominięto istotną dla niniejszej sprawy jej stronę nr 82, zawierającą wpisy zaświadczeń zakładu pracy o stosunku pracy ubezpieczonego i wysokości zarobków. Pierwszy wpis na tej stronie opatrzony jest datą 1 września 1962r., co jednoznacznie potwierdza, iż zarówno świadek, jak i ubezpieczona, podjęły pracę z dniem rozpoczęcia nauki w szkole zawodowej, a nie, jak przyjął Sąd I instancji - 1 czerwca 1963r., który rozpoczynał ostatni miesiąc nauki przed przerwą wakacyjną. Sąd I instancji poczynił zatem ustalenia sprzeczne z zebrany w sprawie materiałem dowodowym, choć dowód z dokumentu dopuścił w całości, bez jakichkolwiek zastrzeżeń i wyłączeń, jak również bez podważenia jego mocy dowodowej i wiarygodności w jakiegokolwiek części. Kserokopia całej omawianej legitymacji znajduje się też w aktach organu rentowego.

Sąd I instancji przekroczył też granice swobodnej oceny dowodów w odniesieniu do dowodu z przesłuchania ubezpieczonej i zeznań świadka K. K.. Korelowały one z zaświadczeniem Zespołu Szkół nr (...) w P. z 20 marca 2015r. i z legitymacją ubezpieczeniową świadka, zwłaszcza w zakresie, w jakim obydwie twierdziły, że podjęły pracę w tej samej restauracji i w tym samym czasie - 1 września 1962r. Nie sposób więc było przyjąć, jakoby ich zeznania pozostawały w sprzeczności z treścią legitymacji ubezpieczeniowej świadka. Wręcz przeciwnie - ich zeznania pokrywały się z treścią legitymacji i jako takie, były w pełni wiarygodne. Za powyższym przemawia też fakt,

iż ubezpieczona i świadek nie miały bezpośredniej styczności ze sobą przed zeznaniami, a świadka przesłuchano w ramach pomocy sądowej w miejscu jej zamieszkania. Nadto, na żadnym etapie postępowania sądowego ani Sąd, ani organ rentowy, nie zakwestionował wspólnego rozpoczęcia nauki w tej samej szkole i pracy w tym samym zakładzie przez ubezpieczoną i świadka. Sporna była jedynie data nawiązania umowy o praktyczną naukę zawodu.

W świetle powyższego, w ocenie apelującej wykazała ona, że świadczenie pracy na podstawie umowy o naukę zawodu rozpoczęła 1 września 1962r. i realizowała ją przez cały okres nauki w szkole zawodowej. Okres ten, z mocy przepisu art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest przy tym okresem składkowym, który wpływa na przysługujące ubezpieczonej prawo do emerytury.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Sformułowany przez ubezpieczoną zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 233 § 1 k.p.c. okazał się uzasadniony. Zgodnie z jego brzmieniem, Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy

i wywiedzione z nich wnioski wykraczały poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów, wynikające z przepisu art. 233 k.p.c. Dokonana subsumcja ustaleń faktycznych do mających zastosowanie przepisów prawa materialnego budzi zastrzeżenia Sądu Apelacyjnego.

Spór w niniejszej sprawie koncentrował się na ustaleniu, czy ubezpieczona legitymuje się wymaganym stażem ubezpieczeniowym, niezbędnym do nabycia prawa do emerytury.

Zgodnie z treścią prawidłowo powołanego przez Sąd I instancji art. 28 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016r., poz. 887), zwanej dalej ustawą emerytalną, ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949r., którzy nie osiągnęli okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 27 ust. 1 pkt 2, tj. co najmniej 20 lat dla kobiet, przysługuje emerytura, jeżeli spełnili łącznie następujące warunki:

1. osiągnęli wiek emerytalny, o którym mowa w art. 27 ust. 2 i 3, tj. co najmniej 60 lat dla kobiet;
2. mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 15 lat dla kobiet.

Po myśli art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej, za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991r. okresy zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975r., za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne.

Jak wynika z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2000r. (II UKN 294/99, OSNP 2001/9/322), okres uczęszczania do zasadniczej szkoły przysposobienia zawodowego jest okresem składkowym, jeżeli uczeń był zatrudniony na warunkach określonych w art. 8 dekretu z dnia 2 sierpnia 1951r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy (Dz. U. nr 41, poz. 311 ze zm.) w związku z art. XII uchwały Prezydium Rządu nr 448 w sprawie ustroju szkolnictwa zawodowego z dnia 24 czerwca 1951r.

(Dz. U. Nr 51, poz. 776). Stan faktyczny sprawy rozpoznawanej przed Sądem Najwyższym dotyczył nauki odbywanej w okresie od września 1957r. do czerwca 1958r. Odnosząc tymczasem treść rozstrzygnięcia do okoliczności niniejszej sprawy, w jakiej ubezpieczona odbywała naukę od września 1962r. do czerwca 1965r., w miejsce przywołanego dekretu należy zastosować przytoczoną przez Sąd I instancji ustawę z dnia 2 lipca 1958r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych

w zakładach pracy oraz wstępnym stażu pracy (Dz. U. nr 45, poz. 226 z późn. zm.).

Na podstawie art. 30 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 31 tej ustawy, cytowany przez Sąd Najwyższy dekret utracił moc z chwilą jej wejścia w życie, tj. z dniem 21 lipca 1958r.

W tej sytuacji, biorąc pod uwagę regulacje prawne obowiązujące w spornym okresie, należy wnioskować z rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, iż okres uczęszczania do zasadniczej szkoły przysposobienia zawodowego jest okresem składkowym, gdy uczeń był zatrudniony na warunkach określonych w art. 9 powołanej wyżej ustawy z dnia 2 lipca 1958r. w związku

z art. XII uchwały Prezydium Rządu nr 448.

Stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 1958r. o zatrudnianiu młodocianych, zakład pracy przyjmując młodocianego na naukę zawodu w celu przyuczenia do określonej pracy oraz odbycia wstępnego stażu pracy, jest obowiązany zawrzeć z nim na piśmie umowę określającą zawód albo rodzaj pracy, w jakim młodociany będzie szkolony, czas trwania nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy lub wstępnego stażu pracy oraz zasadnicze obowiązki i uprawnienia młodocianego. Powołaną regulację uzupełnia uchwała Prezydium Rządu nr 448 z dnia 24 czerwca 1951r. w sprawie ustroju szkolnictwa zawodowego, która

w punkcie IV przewidywała, iż praktyczna nauka zawodu uczniów zasadniczych szkół zawodowych, o ile była organizowana w zakładzie pracy - odbywała się na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, której stronami była szkoła i zakład pracy. Umowa taka nie rodziła przy tym bezpośredniego stosunku prawnego między uczniem, a zakładem pracy. Czynności wykonywane na podstawie umowy szkoły i zakładu pracy stanowiły wówczas realizację obowiązków uczniowskich, a nie pracowniczych.

Prezentowane stanowisko potwierdza Sąd Najwyższy w motywach powołanego wyroku z dnia 12 stycznia 2000r. Wskazuje on, iż decydujące o uznaniu okresu praktycznej nauki zawodu za składkowy jest to, czy nauka zawodu była pobierana przez młodocianego przy jego równoczesnym zatrudnieniu, czy też jako przedmiot praktyczny w programie nauki szkolnej. Innymi słowy, czy nauczający zawodu był pracodawcą, czy nauczycielem młodocianego. Stosunek pracy nie obejmował bowiem młodocianych przyjętych do pracy w celu nauki zawodu, którzy pobierali naukę bez zatrudnienia się.

Jak słusznie ustalił Sąd I instancji na podstawie zeznań świadka K. K. i przesłuchania ubezpieczonej, nie budzi wątpliwości fakt, iż praktyczna nauka zawodu tej ostatniej odbywała się na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu zawartej przez ubezpieczoną reprezentowaną przez ojca z Gminną Spółdzielnią (...) w P. z/s w G., a nie ze szkołą. Wobec niezachowania się u tego pracodawcy jakiegokolwiek dokumentacji dotyczącej odbywania praktyk przez uczniów przed 1967r. (k. 10 i 42 akt emerytalnych ubezpieczonej) oraz zaginięcia tych umów nawiązanych przez ubezpieczoną i świadka, wniosek o ich zatrudnieniu na tej podstawie Sąd Okręgowy słusznie wywiódł z legitymacji ubezpieczeniowej świadka K. K..

Z informacji udzielonej przez Dyrektora Zespołu Szkół nr (...) w P. - następcy prawnego Szkoły Zawodowej, w której w spornym okresie uczyła się ubezpieczona i świadek K. K. wynika, iż od 1 września 1962r. do 31 sierpnia 1965r. uczęszczały one do jednej klasy, kształcąc się w zawodzie kelnera (k. 69 akt emerytalnych). Oznacza to, iż system ich kształcenia w tym czasie musiał być taki sam, co słusznie dostrzegł organ orzekający.

Nie sposób jednak zgodzić się z błędnym ustaleniem dokonany przez Sąd I instancji, iż skoro legitymacja ubezpieczeniowa świadka K. K. została wydana w dniu

1 czerwca 1963r., to znaczy, że dopiero od tego czasu świadek, a co za tym idzie - także ubezpieczona odbywała praktyki na podstawie praktycznej nauki zawodu. Konkluzja

ta pozostaje w sprzeczności z zasadami doświadczenia życiowego. Nieprawdopodobnym jest bowiem, by podstawowe zasady nauki i zatrudnienia ucznia zmieniały się w trakcie roku szkolnego, a w szczególności, by na niespełna miesiąc przed rozpoczęciem wakacji zmieniał status z ucznia na pracownika. Fakt, iż na początku roku szkolnego uczniowie nie posiadają jeszcze umiejętności i doświadczenia niezbędnego do pracy w zawodzie, w jakim się kształcą, nie oznacza, iż nie mogą od początku pozostawać w zatrudnieniu. Rzeczą powszechnie znaną jest, że umowy o praktyczną naukę zawodu były zawierane zawsze na cały cykl kształcenia zawodowego związanego z zatrudnieniem, a nigdy dopiero w trakcie roku szkolnego,

co nie znajdowałyby żadnego uzasadnienia. Przede wszystkim jednak wniosek o nawiązaniu umowy o praktyczną naukę zawodu przez świadka K. K. od 1 września 1962r. należy wywieść z jej legitymacji ubezpieczeniowej, w której na karcie 82 w rubryce „zaświadczenie zakładu pracy o stosunku pracy ubezpieczonego” odnotowano początek zatrudnienia na 1 września 1962r. i wpisano rodzaj wykonywanej pracy - uczennica. Kopia legitymacji ubezpieczeniowej świadka znajduje się na kartach 80-86 akt emerytalnych ubezpieczonej, a ta istotna strona - na karcie 86 tych akt. Oryginał tego dokumentu został także okazany Sądowi I i II instancji na rozprawie. W tej sytuacji, Sąd I instancji nie miał żadnych podstaw, by jakiegokolwiek znaczenie nadawać dacie wydania tej legitymacji

i poczynienia adnotacji o tym, która nie ma żadnego znaczenia. W świetle powołanego zapisu na temat początku zatrudnienia świadka K. K. na podstawie umowy

o praktyczną naukę zawodu, nie budzi najmniejszych wątpliwości fakt, iż także ubezpieczona, uczęszczająca wówczas ze świadkiem do jednej klasy od dnia 1 września 1962r.

do 24 czerwca 1965r., pozostawała w zatrudnieniu. Data końcowa tego okresu wynika z daty sporządzenia jej świadectwa ukończenia szkoły (k. 11 akt emerytalnych). Stąd, w świetle przytoczonych regulacji, cały ten okres jej praktycznej nauki zawodu winien być uznany za składkowy.

Przyjęta przez Sąd I instancji data ustania zatrudnienia ubezpieczonej na dzień 31 sierpnia 1965r. pozostaje w sprzeczności z jej świadectwem szkolnym. Nie sposób przy tym uznać, iż po zakończeniu nauki 24 czerwca 1965r., kontynuowała ona nadal pracę na podstawie umowy o naukę zawodu. Nie twierdziła jednocześnie, by nawiązywała ze Spółdzielnią inną umowę. Jej praca tam była bowiem ściśle związana z nauką. Sama ubezpieczona nie pamiętała przy tym daty jej zakończenia i wyjaśniała, że data ustania zatrudnienia świadek K. K. wpisana w jej legitymacji ubezpieczeniowej - 31 stycznia 1969r., wynika z faktu kontynuowania przez nią zatrudnienia w Gminnej Spółdzielni po zakończeniu nauki, co w przypadku ubezpieczonej nie miało miejsca.

W pełni uzasadniona jest również konkluzja apelującej, iż zatrudnienie jej przez cały sporny okres wynikało z ważnej umowy o naukę zawodu. Stosownie do art. 1 powołanej wyżej ustawy z dnia 2 lipca 1958r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz wstępnym stażu pracy, młodocianymi w rozumieniu ustawy są osoby, które ukończyły 14 lat, a nie przekroczyły 18 lat życia. W myśl art. 3 ust. 1 i 2, mogą oni być zatrudniani przez zakład pracy tylko w celu nauki zawodu, przyuczania do określonej pracy lub odbycia wstępnego stażu pracy, bądź przy lekkich pracach sezonowych i dorywczych określonych w rozporządzeniu wykonawczym. Przepis art. 2 tej ustawy w brzemieniu obowiązującym w spornym okresie przewidywał, iż wzbronione jest zatrudnianie osób, które nie osiągnęły 15 lat życia, a nie, jak przyjął Sąd I instancji - 14 lat życia. Jego treść została bowiem zmieniona z dniem 21 lipca 1961r. przez art. 45 ustawy z dnia 15 lipca 1961r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz. U. nr 32, poz. 160). Do tego czasu zakaz ten dotyczył osób, które nie osiągnęły 14 lat życia.

Zestawienie powołanych regulacji prowadzi do jednoznacznego wniosku, że generalną zasadę stanowi norma art. 2 ustawy, zakazująca zatrudnienia osób poniżej 15 roku życia i odnosi się ona do ogólnego rynku pracy. Wyjątek statuuje natomiast przepis art. 3 ust. 1 i 2 w związku z art. 1 tej ustawy, zgodnie z którym wcześniejsze zatrudnienie jest dopuszczalne jedynie po ukończeniu 14 lat i to tylko w celu nauki zawodu, przyuczania do określonej pracy lub odbycia wstępnego stażu pracy, bądź przy lekkich pracach sezonowych i dorywczych określonych w rozporządzeniu wykonawczym. Zatrudnienie młodocianych po ukończeniu 14 lat, przed 15 rokiem życia w innym celu i do innych prac, jest tymczasem zakazane.

Sąd odwoławczy nie podziela przy tym odmiennego stanowiska zaprezentowanego przez tutejszy Sąd w wyroku z dnia 11 września 2014r. (III AUa 3140/13, LEX nr 1665580), po myśli którego zatrudnienie od 21 lipca 1961r. osoby, która nie ukończyła 15 roku życia, jako sprzeczne z art. 2 ustawy z 2 lipca 1958r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy, nie stanowi okresu składkowego określonego w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jeżeli bowiem zatrudnienie młodocianych poniżej 15 roku życia nawet w celach określonych w art. 3 ust. 1 i 2 tej ustawy byłoby całkowicie wzbronione, wówczas ustawodawca nie ustanowiłby w tych przepisach przewidzianych nimi wyjątków. Skoro zatem to uczynił, to znaczy, że dopuścił ich wystąpienie. Nie sposób bowiem przyjąć, by założył, iż wyjątki te nie będą miały zastosowania w praktyce.

Nie budzi wątpliwości fakt, iż zatrudnienie ubezpieczonej na podstawie umowy

o naukę zawodu od ukończenia przez nią w dniu (...). 14 roku życia odbywało się właśnie w myśl reguł ustanowionych w powołanym wyżej art. 3 ust. 1 pkt 1 w związku

z art. 1 ustawy z dnia 2 lipca 1958r. i miało na celu naukę zawodu. Jak wywiedziono wyżej, taki sam był charakter tego zatrudnienia także od 1 września 1962r. do 21 grudnia 1962r., kiedy ubezpieczona uczęszczała już do I klasy szkoły zawodowej i odbywała praktyki

nie mając jeszcze ukończonych 14 lat, a więc niezgodnie z art. 1 powołanej ustawy z 2 lipca 1958r. Jak wynika jednak z motywów stanowiącej zasadę prawną uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 1982r. (V PZP 8/81, OSNC 1982/7/94), przedstawiciele nauki prawa pracy przeciwstawiają się konsekwencjom, jakie wynikają z przyjęcia nieważności umowy o pracę zawartej przez małoletniego poniżej lat 14. Czynią to z różnym uzasadnieniem, ale wszyscy kierują się względami społecznymi i interesem małoletniego, przyjmując, iż w ostatecznym wyniku oparcie jego uprawnień na przepisach prawa cywilnego, a nie przepisach prawa pracy, pogorszyłoby status prawny małoletniego (...).

Brak przy tym regulacji prawnych zawierających zastrzeżenie co do bezwzględnej nieważności umowy o pracę zawartej z małoletnim do lat 14, a bliższa analiza sytuacji prawnej małoletniego prowadzi do wniosku, iż jej ocena na podstawie przepisów prawa cywilnego jest dla niego mniej korzystna od sytuacji prawnej ocenianej na podstawie przepisów prawa pracy. W takich więc warunkach stosowanie w stosunkach pracy przepisów prawa cywilnego nie powinno mieć miejsca, ponieważ pozostawałoby w sprzeczności

z zasadami prawa pracy. Tymczasem małoletni wykonuje faktycznie te same powinności

co pracownik, z którym w sposób formalny zawarto umowę o pracę, a ryzyko zawarcia z nim umowy o pracę z naruszeniem obowiązujących przepisów obciąża w zasadzie zakład pracy,

a nie jego. Tymczasem wszelkie stąd wynikające niekorzystne konsekwencje ponosiłby małoletni, co byłoby niedopuszczalne. W świetle powyższego, cały okres zatrudnienia ubezpieczonej na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, także przed 14 rokiem życia, należy uznać za składkowy. Brak bowiem podstaw, by przyjąć, iż przed (...) była ona nieważna.

Niezależnie od powyższego, uszło uwadze organu rentowego i orzekającego,

iż po 30 kwietnia 2015r. do nadal ubezpieczona stale podlega ubezpieczeniu emerytalnemu

i rentowym. Okoliczność ta wynikała już z zaświadczenia z dnia 22 maja 2015r., złożonego przez nią w organie rentowym dnia 25 maja 2005r., zgodnie z którym od 1 maja 2014r. realizuje umowę zlecenia zawartą z I. J. na czas określony do 1 maja 2016r.

nie pobierając w tym czasie zasiłków chorobowych. Stąd, okres poprzedzający datę jego wydania: od 1 maja 2014r. do 30 kwietnia 2015r. został już uznany przez organ rentowy

za składkowy i jako taki, zaliczony do jej łącznego stażu ubezpieczeniowego wynoszącego

12 lat, 3 miesiące i 21 dni. Wbrew błędnej informacji organu rentowego, staż ten ustalono

na dzień 30 kwietnia 2015r., co wyraźnie wynika z karty przebiegu zatrudnienia ubezpieczonej, znajdującej się w jej aktach emerytalnych, a nie na dzień 1 czerwca 2015r. Wówczas bowiem byłby on już o miesiąc dłuższy. Okres, na jaki zawarto umowę zlecenia powoływana przez ubezpieczoną już w toku postępowania przed organem rentowym, sugerował, że była ona kontynuowana też w toku postępowania przed Sądem I instancji. Dalsze podleganie przez ubezpieczoną ubezpieczeniom społecznym z tego tytułu od 1 maja 2015r. do 30 września 2016r. wynikało ze złożonych w toku postępowania apelacyjnego zaświadczeń jej zleceniodawcy (k. 71-74). Zostało ono także wyraźnie potwierdzone przez organ rentowy, który wyliczył jej staż ubezpieczeniowy na dzień 30 września 2016r.

w wymiarze 14 lat, 2 miesiące i 10 dni, bez uwzględnienia jakiegokolwiek części spornego okresu (k. 79).

Uwzględnienie spornego okresu od 1 września 1962r. do 24 czerwca 1965r. (łącznie

2 lat, 9 miesięcy i 24 dni), poza uznanym przez organ rentowy na dzień 30 kwietnia 2015r. okresem 12 lat, 3 miesiące i 21 dni sprawia, że ubezpieczona spełniała już tego dnia wymóg osiągnięcia 15 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Gdyby przy tym nawet przyjąć,

iż umowa o praktyczną naukę zawodu była nieważna przed osiągnięciem przez ubezpieczoną 14 roku życia i doliczyć do jej stażu ubezpieczeniowego jedynie okres od 22 grudnia 1962r. do 24 czerwca 1965r. (2 lata, 6 miesięcy i 3 dni), to po uwzględnieniu podlegania przez nią

do nadal ubezpieczeniu na podstawie umowy zlecenia z 1 maja 2014r., wymóg osiągnięcia 15 lat okresów składkowych i nieskładkowych spełniłaby 6 lipca 2015r. Zostałby on przez nią także zrealizowany w dniu 15 grudnia 2015r., przy wzięciu pod uwagę tylko części okresu uwzględnionego przez Sąd I instancji, jako składkowy, tj. od 1 czerwca 1963r. do 24 czerwca 1965r. (2 lata i 24 dni) w połączeniu z dalszym podleganiem przez nią ubezpieczeniu na podstawie umowy zlecenia z 1 maja 2014r. Przyznaniu jej od 7 lipca 2015r.

lub od 15 grudnia 2015r. prawa do emerytury nie stałby na przeszkodzie fakt, iż część uwzględnionego okresu ubezpieczenia przypadłaby po wydaniu zaskarżonej decyzji dnia 10 czerwca 2015r. Przepis art. 316 § 1 k.p.c. wymaga bowiem, by sąd wydał wyrok, biorąc pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Według każdej z wersji przedstawionych wyliczeń w chwili zamknięcia rozprawy 9 czerwca 2016r., ubezpieczona spełniała wymogi stażowe nabycia prawa do emerytury przewidziane w art. 28 ustawy emerytalnej. Przeciwnie stanowisko Sądu I instancji nie może się więc ostać.

Mając powyższe na względzie, na mocy art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury, począwszy od 1 maja 2015r., tj. od pierwszego dnia miesiąca, w którym złożyła ostatni wniosek emerytalny.

/-/SSO del. A.Petri /-/SSA J.Pietrzak /-/SSA T.Szweda

Sędzia Przewodniczący Sędzia

JR